

УДК 811.16+821.16

ISSN 1450-5061

Славистика

Књига XII (2008)

Уређивачки одбор:

др Петар Буњак, др Ксенија Кончаревић, др Верица Копривица,
др Богдан Косановић, др Софија Милорадовић,
др Богољуб Станковић, др Мирољуб М. Стојановић,
др Александар Терзић, Богдан Терзић, В. П. Гутков (Русија),
др Бранко Тошовић (Аустрија)

Главни уредник:

БОГОЉУБ СТАНКОВИЋ

СЛАВИСТИЧКО ДРУШТВО СРБИЈЕ
Београд • 2008

МЈЕСТО ИНСТИТУТА ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ У СРПСКОЈ СЛАВИСТИЧКОЈ БАШТИНИ (Поводом шездесет година постојања)

У раду се даје кратак приказ рада Института за српски језик САНУ са освртом на допринос који је он дао српској славистичкој баштини. Наведени су пројекти који се реализују у Институту, као и међународни научни пројекти, првенствено славистички, у којим је он учествовао или учествује. Даље се говори о значају часописа и других публикација које издаје Институт за развој српске славистике и о доприносу Института сарадњи српских слависта са иностраним славистима и улози коју је он имао у приближавању научних резултата из свијета славистике српској научној и културној јавности.

Кључне ријечи: Институт за српски језик САНУ, Славистичко друштво Србије, славистика, српски језик, научни пројекти, научни часописи, међународна сарадња слависта.

Институт за српски језик САНУ основан је 15. јула 1947. године. Округле годишњице се обично на неки начин обиљежавају. Оне представљају прилику да се укаже на резултате које је нека институција постигла. О резултатима које је Институт остварио за шездесет година рада говорило се на међународном научном скупу који је тим поводом одржан 17. и 18. децембра 2007. године под називом *Стање и перспективе науке о српском језику*¹. Међутим, о улози Института у стварању српске славистичке баштине није се подробније говорило на овоме скупу. А таква тема завређује пажњу и да се овом приликом не обиљежава шездесет година од оснивања Славистичког друштва Србије.

Кад се говори о доприносу Института за српски језик САНУ српској славистичкој баштини, мора се узети у обзир неколико планова на којим је Институт за ових шездесет година давао допринос. Свакако да је најзначајнија улога Института у науци о српском језику, као једном од словенских језика. Природно је да је та улога, али и обавеза, најзначајније националне институције у овој области највећа. Не може се очекивати да ће на том пољу више давати друге славистичке гране у земљи нити цјелокупна славистика у иностранству. У тијесној вези са овом улогом је и улога Института у стварању научног кадра. Уз ово, потребно је оцијенити допринос Института развоју периодике и уопште публикација посвећених науци о српском језику и словенским језицима уопште. Институт је такође учествовао и у међународним славистичким пројектима, који превазилазе оквири науке о српском језику. Преко њих, а и на друге начине, допринио је успостављању научних веза српских

¹ О томе се дијелом може обавијестити и у књизи *Шездесет година Института за српски језик САНУ. Зборник радова I*, Београд 2007. А комплетнији увид у стање српске славистике у цјелини на крају двадесетог вијека може се наћи у раду Пипер 2003.

и иноземних слависта. У овоме раду укратко ће се указати на те видове дјелатности Института.

Институт је повезан са Славистичким друштвом Србије још од времена оснивања Друштва, истина не институционално, већ персонално. Овдје се мисли прије свега на улогу коју је имао академик Александар Белић у оснивању Славистичког друштва Србије, у то вријеме директор Института за српски језик САНУ. Наиме, на Оснивачкој скупштини он је у име Иницијалног одбора поднио уводни реферат и изабран је за предсједника Друштва и остао његов предсједник до краја свога живота. За нешто више од десет година А. Белић је, захваљујући угледу који је имао у Србији и ондашњој Југославији, али и уопште у словенском свијету и свијету славистике, дао немјерљив допринос јачању славистичког покрета код нас и у свијету. Посебно треба овдје указати на огроман труд који је академик Александар Белић уложио у припремање и одржавање првог послератног, московског међународног конгреса слависта. Прије тога било је потребно повезати слависте из словенских и несловенских земаља. Основан је Међународни комитет слависта на међународном састанку у Београду, који је започео с радом 15. септембра 1955. године. А. Белић је на том засједању именован за представника Југославије у Комитету. У тој функцији он је учествовао у припремама Четвртог међународног конгреса слависта, који је одржан у Москви у септембру 1958. године. У склопу припрема за овај конгрес основан је и Југословенски комитет слависта, за чијег предсједника је опет изабран Александар Белић².

Институт за српски језик основан је на основу закона о Академији с циљем да се већи колективни пројекти из области науке о српском језику у њему реализују. Он је, дакле, прихватио највеће обавезе у области најзначајније националне дисциплине – науке о српском језику. За извршавање те обавезе био је потребан научни кадар. У почетку је то био велики проблем. Осим Александра Белића, директора Института, неоспорног ауторитета не само у српској, већ и у словенској, па и свјетској лингвистици, готово да и није било других кадрова. Зато је он у Научни савет Института, и у радни колектив, довео неколико угледних професора универзитета за спољне сараднике, те неке средњошколске професоре и пензионере. Изграђивање научног кадра био је један од првих задатака Института. Александар Белић је додјеливао стипендије талентованим студентима Београдског универзитета, који су још у току студија одрађивали своје стипендије – у Институту су обављали мање сложене послове, а неки су ишли на терен ради прикупљања дијалекатске грађе. У томе погледу се академику Белићу посрећило: у Институт је довео Ирону Грицкат, Милку Јовановић (Ивић), Павла Ивића, све будуће научнике свјетског угледа и академике. Већ 1953. године у Институту су одбранили докторске дисертације Ирена Грицкат, Иван Поповић, Милка Ивић и Павле Ивић. И касније је он доводио младе кадрове који су постајали угледни стручњаци. Тако су у Институту првих деценија његовог постојања стасали врсни лексикографи, најпознатији српски дијалектоло-

² О доприносу Александра Белића оснивању и јачању славистичког покрета у Србије, и шире, детаљно се говори у раду Станковић 2007.

зи, и синтаксичари, који и данас представљају мјеру успјеха у овим научним дисциплинама, који се цијене и често цитирају у свијету славистике. Временом су неки од њих одлазили на београдски и друге универзитете, попуњавајући недостатак стручњака за српски језик на њима. Неке од ових институција постајале су препознатљиве у лингвистичком свијету захваљујући професорима који су у свијет славистике закорачили управо у Институту за српски језик САНУ. Није, дакле, могуће говорити о науци о српском језику у другој половини двадесетог вијека а да се не помиње улога Института за српски језик Српске академије наука и уметности.

Институт је наслиједио и обавезе Лексикографског одсека, који је у Академији имао задатак израде великог рјечника, а који је ушао у састав Института. То је постао и највећи пројекат који је током свих ових шездесет година окупао највећи дио кадра у Институту. Први том речника изашао је 1959. године под насловом *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, у складу са именовањем језика након новосадског договора из 1954. године. До данас је објављено седамнаест томова, последњи је изашао крајем 2006. године. Кад се заврши, то ће бити највећи урађен речник једног словенског језика. Последњих година на пројекту је дошло до подмлађивања кадра, а такође је Институт технички опремљен па се очекује убрзање рада на овом пројекту и његов завршетак у догледном времену.

Од самога оснивања у Институту су били и други пројекти из области науке о српском језику. О томе се може читати у извјештајима о раду Института – у Годишњаку САНУ, о томе је својевремено писао и академик Михаило Стевановић, који је у Институту наслиједио академика Александра Белића: „И остале је послове на извршењу раније постојећих задатака у области науке о језику у Београду, прекинуте, разуме се, за II светског рата, после њега... преузео Институт за српски језик Српске академије наука и уметности да продужи оно што су пре рата друге институције или организације имале као своје програме научног рада“³. Највише пажње посвећивано је дијалектологији, која је имала лијепе резултате још у првој половини 20. вијека: „Проучавање дијалеката било је предвиђено као један од главних задатака Института приликом преговора о његовом оснивању; 1947. године било је речено да ће Институт, поред Речника, спремати грађу за велику дијалектолошку карту српскохрватског језика, одн. за његов језички атлас. Тако је овде била формирана дијалектолошка секција, касније одсек“⁴.

Дијалектологија је била свакако међу најзаступљенијим научним дисциплинама у Институту. Откад су први сарадници Института одбранили докторске дисертације из области дијалектологије – Павле Ивић и Иван Поповић 1953, то је била тема докторских дисертација многих сарадника Института. Сарадници Института су за шездесет година дали десетине студија и монографија о појединим српским народним говорима; само у часопису *Српски дијалектолошки зборник* (изашле педесет три књиге, последња за 2006. годину) објављено је 88 монографија или опширнијих

³ Стевановић 1973–74, 6.

⁴ Грицат 1996, 64.

студија⁵. Резултати које је српска дијалектологија остварила у двадесетом вијеку, и посебно у овоме периоду, превазилазе својим значајем националне границе. Они су од велике користи славистичкој науци уопште, у различитим њеним дисциплинама – у компаративној славистици, лингвистичкој типологији, лингвистичкој географији, али и неким другим лингвистичким и нелингвистичким дисциплинама. Није случајно часопис *Српски дијалектолошки зборник* на списку обавезне литературе и извора језичке грађе за најзначајније пројекте у тим областима истраживања у свијету славистике, нпр. за московски *Этимологический словарь славянских языков*.

Као што је напоменуто, већ првих година постојања Института било је предвиђено да се у оквиру дијалектолошког одсјека ради дијалектолошки атлас. Међународни комитет слависта је покренуо рад на изради словенског лингвистичког атласа. То је значило обавезу националних славистичких друштава да се на томе послу ангажују. То је представљало и подстицај за израду националних дијалектолошких атласа, о чему је у својем реферату припремљеном за Други југословенски конгрес слависта одржан у Загребу 1959. године говорио директор Института Александар Белић⁶. Међутим, издвајањем већине Академијиних института, па и Института за српски језик, из састава Академије ови послови су пренесени у надлежност Академије. Посао на изради националног атласа је знатно успорен. Данас је израда Српског дијалектолошког атласа један од главних циљева на пројекту „Дијалектолошка проучавања српског језичког простора“, који се у сарадњи са Српском академијом наука и уметности реализује у Институту за српски језик САНУ.

Од оснивања у Институту је планирано и прикупљање ономастичке грађе. Већ 1948. године основан је Ономастички одбор, са задатком да организује систематски рад у овој научној дисциплини⁷. Сарадници Института, углавном млађи, упућивани су у друге славистичке центре ради припреме за овај посао, о чему се можемо упознати у извјештајима Института (в. нпр. Годишњак САНУ LXVI; извјештај за 1959, Београд 1960, 185).

Московски конгрес слависта подстакао је словенске земље на израду рјечника црквенословенског језика. Тако је у Институту за српски језик 1969. године покренут пројекат, а у Академији је основан старословенски одбор, који је имао задатак да се стара о пројекту. Пројекат је прошао кроз почетне фазе уобличавања, затим је крајем 20. вијека дошло до осипања кадра. Почетком овога вијека пројекат је поново заживио и урађена је огледна свеска *Српскословенског речника јеванђеља* (2007)⁸.

Сљедећи велики пројекат у Институту покренут је 1983. године. Наиме, тада је основан, на иницијативу Одељења језика и књижевности САНУ, Одбор за етимолошка проучавања и заснован пројекат „Етимолошка истраживања српског језика и израда *Етимолошког речника српског језика*“, како гласи коначан назив овог пројекта. Око овог пројекта образован је мали, али у словенском свијету већ угледан

⁵ Реметић 2007, 189.

⁶ Станковић 2007, 44.

⁷ Аранђеловић-Живковић 1978, 159.

⁸ Више о овоме пројекту в. Јовановић – Савић 2007.

колектив, који је издао огледну свеску и двије свеске Речника, а трећа је припремљена за штампу⁹.

Природно је да се Институт бави и савременим српским језиком. Тако је било од његовог оснивања. До 1996. године у Институту је постојао и пројекат са задатком проучавања савременог српског језика и издавања часописа *Наш језик*. Међутим, није било запослених научних радника чији би главни задатак био проучавање савременог српског језика. На подстицај Одбора за стандардизацију српског језика и уз подршку Одељења језика и књижевности САНУ, 2005. године заснован је дугорочни пројекат „Опис и стандардизација савременог српског језика“, чији је циљ да „слично другим модерним европским језицима, савремени српски језик буде што исцрпније описан и што боље нормиран сагласно принципима савремене теорије и праксе језичке стандардизације“¹⁰. Тиме је у Институту оформљено и Одјељење за савремени српски језик. Потребно је да оно кадровски ојача, што је могуће постићи примањем и школовањем младих сарадника.

Институт се укључивао и у међународне научне пројекте. Овдје ћу се осврнути само на оне најзначајније. Неки такви пројекти су покренути на Четвртном конгресу слависта у Москви. Тада је донесена и одлука о изради општесловенског лингвистичког атласа. Александар Белић је за Други конгрес слависта Југославије, одржан у Загребу у септембру 1959. године, поднио реферат *Општесловенски и југословенски дијалектолошки атласи*¹¹. На овом конгресу је одређена југословенска делегација коју је предводио А. Белић на конференцији у Пољској посвећеној словенском дијалектолошком атласу¹². Тако се у извјештају Института помиње да је и његов сарадник др Миливоје Павловић учествовао на поменутој конференцији у Варшави (Годишњак САН LXVI, Београд 1959, 185), а у извјештају за 1960. годину се истиче да су сарадници Института учествовали у раду Југословенске комисије за дијалектолошке атласе (Глас САН LXVII, Београд 1962, 224). Сарадници Института су, поред рада на сакупљању грађе за српскохрватски дијалектолошки атлас радили на свим међународним дијалектолошким пројектима – на *Општесловенском лингвистичком атласу* (ОЛА), *Европском лингвистичком атласу* (АЛЕ) и на *Општекарпатском дијалектолошком атласу* (ОКДА)¹³. И када су послови на дијалектолошким атласима, након издвајања Института из састава Академије 1961. године, пренесени у надлежност Академије, сарадници Института су активно учествовали на тим пројектима, и њихови каснији руководиоци¹⁴. Тако је Институт један од издавача седмог тома *Општекарпатског дијалектолошког атласа*, са Филозофским факултетом у Новом Саду. Заснивањем пројекта у Институту „Дијалектолошка истраживања

⁹ Детаљније о овоме пројекту в. Бјелетић 2007.

¹⁰ Пипер 2007, 198. О пројекту се овдје говори детаљније.

¹¹ Станковић 2007, 44.

¹² Станковић 2007, 44.

¹³ Реметић 2007, 188.

¹⁴ Тако се дугогодишњи директор Института др Драго Ћупић присјећа да му је прва обавеза по доласку на дужност директора у јуну 1979. била одлазак у Москву ради учешћа у раду на *Општесловенском лингвистичком атласу*.

српског језичког простора“ и обавезе на међународним дијалектолошким атласима добрим дијелом су враћене у Институт: „Крајњи циљ темељито и свеобухватног испитивања дијалекатског комплекса на целом српском етничком и националном простору своди се на: а) скидање преосталих белина са дијалекатске карте српског језика; б) израду *Српског дијалектолошког атласа* и наставак сарадње на изради међународних подухвата из области лингвистичке географије (АЛЕ, ОЛА, ОКДА)...¹⁵

Како је напоменуто, на Четвртном међународном конгресу слависта у Москви инициран је и пројекат обраде црквенословенског језика свих националних редакција, и на њему су дата и одговарајућа упутства. Прво је било одлучено да се приступи изради једног општег црквенословенског рјечника свих националних редакција. Ипак током времена концепција је измијењена па се на крају дошло до оснивања Старословенистичког одсека у Институту и рада на изучавању српског језичког наслијеђа и израде одговарајућих рјечника¹⁶. Резултати рада на овоме пројекту сливају се у једнствен резултат испитивања словенске културне баштине, која представља велик удио у европској културној баштини.

У оквиру ове теме треба свакако поменути Ополски пројекат. Пројекат је замислио 1992. године, осмислио и под називом *Савремене промјене у словенским језицима (1945–1995)* представио на Међународном конгресу слависта у Братислави професор унивезитета у Ополу (Пољска) Станислав Гајда. Он је био и координатор пројекта, а реализован је под окриљем пољске академије наука и Међународног комитета слависта и његове Комисије за социолингвистику. Руководилац српског пројекта (односно потпројекта) *Савремене промене у српском језику, 1945–1995* био је проф. др Милорад Радовановић, а носилац пројекта био је Институт за српски језик САНУ, са директором др Драгом Ћупићем као одговорним лицем. Формиран је научни тим са сарадницима из Института и изван њега: Милорад Радованоовић, Бранислав Брборић, Иван Клајн, Драгољуб Петровић, Живојин Станојчић, Милош Луковић, Драго Ћупић и Митар Пешикан. Појекат је завршен у цјелини у планирано вријеме и представљен на 12. међународном конгресу слависта у Кракову 1998. године. Резултати српског потпројекта су први објављени у књизи – представљени су у двије истоветне књиге, на српском и пољском језику на посљедњој конференцији пројекта 1998. године. Српска верзија књиге носи наслов *Српски језик на крају века* (Београд, Институт за српски језик САНУ и Службени гласник, 1996)¹⁷. Врло успјешно учешће у овоме пројекту значило је много за српску славистичку науку у оно вријеме: санкције су добрим дијелом биле блокирале и међународну културну и научну сарадњу.

Институт повремено организује научне скупове посвећене различитим областима лингвистике. Разумије се, на таквим скуповима српски језик је најчешће у центру пажње, али није и једини. Ти скупови се организују најчешће у сарадњи са Српском академијом наука и уметности и другим нашим угледним институцијама.

¹⁵ Реметић 2007, 181.

¹⁶ О томе је већ било говора, а детаљније в. у помињаном раду Јовановић – Савић 2007.

¹⁷ Детаљније в. Радовановић 2007.

Према учесницима, најчешће су то међународни научни скупови. Овдје ћу навести само неке.

С обзиром на то да се у Институту реализује више пројеката који као циљ имају и израду одређеног типа рјечника, није чудо што је он више пута учествовао у организовању научних скупова посвећених лексикографији. Први је организован у децембру 1980. године, под називом “Лексикологија и лексикографија”, у сарадњи са Филозофским факултетом у Новом Саду, а зборник радова са тог скупа објављен је под истим насловом 1982. Други, такође са међународним карактером, организован је априла 1983. у Новом Саду, а зборник под насловом *Лексикологија и лексикографија* изашао је 1984 (Издавачи Матица српска и Институт за српски језик САНУ). Трећи под називом „Стране речи и изрази у српском језику, са освртом на исти проблем у језицима националних мањина“, у сарадњи са Градском библиотеком у Суботици одржан је у октобру 1995, а зборник радова са тог скупа објављен је под називом *О лексичким позајмљеницама* (издавачи Градска библиотека Суботица и Институт за српски језик САНУ, 1996). Четврти скуп под насловом „Дескриптивна лексикографија стандардног језика и њене теоријске основе“ одржан је 2001. године, у сарадњи са Српском академијом наука и уметности и Матицом српском. Зборник са тог скупа објављен је 2002. године. Са Градском библиотеком у Суботици и Народном библиотеком Србије организован је такође међународни научни скуп под насловом „Актуелни проблеми граматике српског језика“ октобра 1997. године, а зборник радова са скупа под истим насловом објављен је 1999. године (организатори су и издавачи). Такође, Институт је са Српском академијом наука и уметности, Градском библиотеком у Суботици, Филозофским факултетом у Новом Саду, Матицом српском и Народном библиотеком Србије организовао међународни научни скуп „Живот и дело академика Павла Ивића“ у септембру 2001. Зборник под истим насловом објављен је 2004. Под покровитељством Етимолошке комисије Међународног комитета слависта Институт је у сарадњи са САНУ организовао 2006. међународни научни скуп „Словенска етимологија данас“, а зборник радова са тог скупа објављен је 2007. године. У склопу обиљежавања шездесет година од оснивања Институт је организовао два међународна научна скупа. Први, под називом „Стандардизација старословенске ћирилице и њена регистрација у Уникоду“, одржан је 15–17. октобра 2007. у сарадњи са САНУ и под покровитељством Међународног комитета слависта. Други скуп под називом „Стање и перспективе науке о српском језику“ одржан је, опет у сарадњи са САНУ, 17. и 18. децембра 2007. године. Објављена су два зборника реферата пријављених за тај скуп: *Шездесет година Института за српски језик САНУ. Зборник радова I*, Београд 2007, 494. стр., *Шездесет година Института за српски језик САНУ. Зборник радова II*, Београд 2007, 223. стр.

На овим скуповима поред домаћих и страних стручњака за српски језик учествовали су и слависти других профила.

Институт је током свих година свога постојања остваривао сарадњу са славистичким институцијама у свијету, са славистима и другим лингвистима из многих лингвистичких центара у свијету. Сарадници Института боравили су у различитим

приликама у славистичким центрима, а још више је страних слависта боравило у Институту. И нису то били само слависти који се баве српским језиком. Међу тим посјетиоцима је много оних који су били у своје вријеме или су данас међу водећим именима у свијету славистике. Треба нагласити да су многи угледни слависти први пут посјетили Институт у својим младим годинама и више никад нису прекидали сарадњу с њиме¹⁸. Институт остварује сарадњу са славистичким институтима и другим институцијама и у оквиру међународних споразума српске Академије наука и уметности са другим академијама, али и на основу директних договора. Крајем деведесетих година прошлог вијека та сарадња је била ослабила са многим институцијама, али данас се старе везе поново оживљавају¹⁹, али се успостављају и нове. Такође, Институт одржава односе са оним славистичким центрима у свијету у којим се студира српски језик. Он прима професоре и студенте из тих центара, омогућује им истраживања у нашем институту, поклања своја издања професорима, студентима и библиотекама.

Институт за српски језик САНУ је од момента оснивања добио још једну за развој науке о српском језику необично важну обавезу. У питању су лингвистички часописи и друге публикације. Познато је да су српска лингвистика и филологија још прије првог свјетског рата добиле два часописа. Часопис *Српски дијалектолошки зборник* покренуо је Александар Белић 1905. године. Након Другог свјетског рата његов издавач заједно са САНУ је Институт за српски језик САНУ, једно дуже вријеме (од XIV до XXVI књиге) и једини. Како је већ поменуто, готово сви најзначајнији резултати постигнути у српској дијалектологији објављени су у овоме часопису, аутори су сарадници Института, али и други српски дијалектолози, па и инострани слависти. До данас су изашле педесет три књиге (последња за 2006. годину), а да-

¹⁸ Један међу њима је и Владимир П. Гутков, професор Московског државног универзитета Ломоносов, први добитник награде Павле Ивић, који је о својој дугогодишњој сарадњи са Институтом говорио и на скупу посвећеном јубилеју Института. В. и прилог Владислава Лубаша, угледног пољског слависте, у *Зборнику радова* I са истог скупа.

¹⁹ Тако су крајем септембра 2006. године Институт посјетили угледни сарадници Института за славистику Руске академије наука. Том приликом Институт је поконио руском институту и извјестан број својих публикација. Из Москве је стигло писмо Институту:

Глубокоуважаемый профессор Танасич!

Дирекция Института славяноведения Российской академии наук выражает искреннюю благодарность Институту сербского языка Сербской Академии наук и Вам лично за переданный нам ценный книжный дар – подборку изданий Вашего института, журналов „Јужнословенски филолог“ и „Српски дијалектолошки зборник“. Для лингвистов нашего института и особенно для специалистов по южнославянским языкам эти издания будут чрезвычайно полезны, в особенности учитывая то, что в последние годы наши центральные библиотеки нерегулярно получают или совсем не получают периодических изданий из славянских стран, а наш институт не имеет собственной библиотеки. Мы надеемся, что в будущем нам удастся наладить регулярное сотрудничество с Вашим институтом, в том числе и через обмен печатными изданиями. Мы будем рады передать Вам те из наших публикаций, которые заинтересуют Вас и Ваших коллег. Просим ознакомиться с нашей печатной продукцией за последние годы на сайте www.inslav.ru и сообщить нам, какие из вышедших у нас книг Вам прислать.

Еще раз благодарим Вас за дружескую помощь и желаем новых успехов руководимому Вами Институту с глубоким уважением, Директор Института славяноведения РАН, К.В. Никифоров, доктор исторических наук.

нас нема значајнијег славистичког центра у свијету у чијој библиотеци нема овога часописа²⁰. Часопис *Јужнословенски филолог* покренули су Љубомир Стојановић и Александар Белић 1913. године и он, са прекидима у току два свјетска рата излази до данас. По оснивању Институт је са САНУ пеузео обавезу издавача овог часописа, а једно вријеме, кад је изашао из састава Академије, био је и једини издавач (од XXV до LI књиге). До данас су изашле шездесет три књиге, последња за 2007. годину. Посљедњих тридесетак година Филолог је редовна годишња публикација. Часопис је замишљен тако да попуни празнину на јужнословенском простору, али је од почетка излажења превазилазио те оквире – и садржајима, и уређивачким тимовима и, што је најважније, високим квалитетом прилога. И такав је остао до данас. Нема значајнијег српског слависте, не само оног коме је српски језик ужа струка, који није објављивао у овоме часопису. Исто тако, у *Јужнословенском филологу* су објављивали сви најзначајнији слависти у свакоме времену његовога излажења. Тако овај часопис готово цео један вијек држи српску славистику у најтјешњој вези са иностраном славистичком науком²¹. То је вјероватно часопис из српске лингвистике и филологије који долази у највећи број библиотека у свијету. Трећи часопис који је покренуо Александар Белић јесте *Нау језик*. Са развојем српског књижевног језика и са развојем науке о српском језику створили су се услови за покретање оваквога часописа који би се бавио прије свега питањима српског књижевног језика и његовањем говорне културе. Часопис је покренут 1932. године и до Другог свјетског рата изашло је седам годишта и једна свеска осмог. Након Другог свјетског рата обновљено је издавање овога часописа. Први послератни број *Нашег језика* изашао је 1949. године, издавач је био Институт за српски језик, и тако је све до данас. У овој, новој серији изашло је тридесет осам књига (последња за 2007. годину). Концепција часописа се није битно мијењала – он се бави граматичким питањима савременог српског књижевног/стандардног језика и његовањем говорне културе. Таква његова концепција разлог је што је он био популаран не само међу научницима, већ и међу просвјетним радницима, лекторима, новинарима и уопште међу оним посленицима ријечи који држе до правилног и лијепог изражавања²².

Институт је покренуо са САНУ и серију посебних издања у којим је објављивао радове који се својим садржајем или обимом не уклапају у часописе. У тој серији објављене су докторске дисертације Ирене Грицкат *О перфекту без помоћног глагола у српскохрватском језику и сродним синтаксичким појавама* и Милке Ивић *Значења српскохрватског инструментала и њихов развој* (1954) и нека друга дје-

²⁰ Послије Белићеве смрти уређивање часописа преузео је академик Михаило Стевановић од XIV до XX књиге, од XXI до XLVII уредник је био академик Павле Ивић, а сада је уредник академик Александар Младеновић.

²¹ Послије смрти Александра Белића часопис је уређивао Михаило Стевановић од XXV до XXIX књиге. Књигу XXX уредили су Миливој Павловић, Радосав Бошковић и Митар Пешикан, а од XXXI књиге часопис уређује академик Милка Ивић, сем књиге LVI/1–2 и LVI/3–4, коју је уредио проф. др Слободан Реметић.

²² Послије смрти Александра Белића часопис је уређивао Михаило Стевановић од X/3 до XXI/1–2 књиге, од XXI/3 до XXX књиге уредник је био Митар Пешикан. Од XXXI до XXXVI књиге часопис је уређивао проф. др Мирослав Николић, а од XXXVII књиге уредник је С.Танасић.

ла. Кад је Институт изишао из састава САНУ, обновио је едицију „Библиотека Јужнословенског филолога“, у којој је изашло преко двадесет монографија. На крају двадесетог вијека, 2000. године, Институт је покренуо нови часопис *Лингвистичке актуелности*, који посљедњих година излази само у електронској форми. У њему се доносе информације о новим књигама објављеним у земљи и иностранству, о научним скуповима у земљи и свијету и сл. Недавно је покренута и едиција „Монографије“, у којој се објављују резултати истраживања у оквиру институтских научних пројеката.

Поред ових сталних публикација, Институт издаје поједина дјела и у сарадњи са другим институцијама. Тако је са Службеним гласником 1996. године објавио помињану књигу *Српски језик на крају века*, са Филозофским факултетом у Новом Саду седми том *Општекарпатског дијалектолошког атласа*, 2003. године, са САНУ двије књиге *Етимолошког речника српског језика*, са Матицом српском и Заводом за уџбенике двије књиге *Творбе речи* Ивана Клајна, са Матицом српском и Београдском књигом *Синтаксу савременог српског језика: проста реченица* П. Пипера, И. Антонић, В. Ружић, С. Танасића, Ј. Поповић и Б. Тошовића (2005) итд. Узето све заједно, данас Институт за српски језик САНУ представља значајну адресу у српској славистици, и посебно науци о српском језику, и када се говори о лингвистичким публикацијама.

Да на крају сведем. Институт за српски језик САНУ основан је годину дана прије оснивања Славистичког друштва Србије. За шездесет година постојања он је дао врло значајан допринос развоју српске славистике. Преко научних пројеката и мањих научних тема који су се остваривали у њему, преко међународних пројеката, преко сарадње са домаћим и страним славистима и институцијама и организовањем низа међународних научних скупова и посебно преко својих угледних часописа и других публикација – Институт је дао велики принос домаћој, али и свјетској славистичкој ризници знања. Исто тако, Институт је представљао прозор кроз који су се српски слависти упознавали са достигнућима славистичке науке у свијету.

ЛИТЕРАТУРА

- Аранђеловић–Живковић 1978 – Бранислава Аранђеловић, *Тридесет година рада Института за српскохрватски језик*, Наш језик XXIII/3–4, Београд, 150–165.
- Бјелетић 2007 – Марта Бјелетић, *Пројекат „Етимолошка истраживања српског језика и израда Етимолошког речника српског језика“*, Шездесет година Института за српски језик САНУ, Зборник радова I, Институт за српски језик САНУ, Београд, 151–170.
- Грицкат 1996 – Ирена Грицкат, *Наука о језику у делатности Академије*, Глас САНУ CCCLXXIX, Одељење језика и књижевности, књ. 15, Београд, 1–83.
- Јовановић – Савић 2007 – Гордана Јовановић – Виктор Савић, *Пројекат „Обрада старих српских писаних споменика и израда Речника црквенословенског језика*

- српске редакције и Српскословенског јеванђељског речника*“, Шездесет година Института за српски језик САНУ, Зборник Радова I, Београд, 171–177.
- Пипер 2003 – Предраг Пипер, *Српска лингвистичка славистика деведесетих година XX века*, у (његовој) књ. Српски између великих и малих језика, Београдска књига, Београд, 179–227.
- Пипер 2007 – Предраг Пипер, *Савремени српски књижевни језик у истраживањима и издањима Института за српски језик САНУ*, Шездесет година Института за српски језик САНУ, Зборник радова I, Београд, 195–204.
- Радовановић 2007 – Милорад Радовановић, *Ополски пројекат*, Шездесет година Института за српски језик САНУ, Зборник радова I, Београд, 401–416.
- Реметић 2007 – Слободан Реметић, *Шездесет година дијалектологије у Институту за српски језик*, Шездесет година Института за српски језик САНУ, Зборник радова I, Београд, 179–193.
- Стевановић 1973–74 – Михаило Стевановић, *Институт за српскохрватски језик и програми његова рада*, Наш језик XX/1–5, Београд, 1–10.
- Станковић 2007 – Богољуб Станковић, *Александар Белић у славистичком покрету*, Јужнословенски филолог LXIII, Београд, 31–46.

Срето Танасич

МЕСТО ИНСТИТУТА СЕРБСКОГ ЈАЗЫКА СЕРБСКОЙ АКАДЕМИИ НАУК
И ИСКУССТВ В СЕРБСКОМ СЛАВИСТИЧЕСКОМ НАСЛЕДИИ
(по поводу шестидесятилетия Института)

Резюме

В работе рассматривается вклад, который внес в сербское славистическое наследие Институт сербского языка Сербской академии наук и искусств (САНИ) за шестьдесят лет своего существования. Институт основан в 1947 году. Первым его директором был академик Александр Белич, который годом позже стал и председателем учрежденного Славистического общества Сербии. В работе представлены результаты, достигнутые Институтом в науке о сербском языке, что было главной задачей данного учреждения. Также указывается, какую роль Институт сыграл в подготовке научных кадров и в международном сотрудничестве. В конце говорится о журналах, издаваемых Институтом. Благодаря реализации научных проектов, как основных, так и международного характера, сотрудничеству с отечественными и иностранными славистами и славистическими учреждениями, организации научных конференций местного и международного масштаба и особенно благодаря своим авторитетным журналам и другим публикациям, Институт сербского языка САНИ внес весомый вклад не только в отечественное славистическое наследие, но и в мировую славистическую ризницу знаний.